

Standpuntbepaling t.a.v. veel voorkomende en terugkerende vragen

*Wat is uw standpunt over homeopathische middelen?*¹

Homeopathische geneesmiddelen zijn al meer dan 200 jaar op de markt en hebben een kleine maar nog steeds belangrijke plaats in de gezondheidszorg. Ze laten ons een andere kant van ziekte en herstel zien. En zoals ik verderop in mijn verhaal zal laten zien biedt de homeopathie en haar geneesmiddelen samen met andere zelfherstel bevorderende therapieën een uitweg voor onze vastlopende gezondheidszorg.

Waarom bent u zo'n voorstander van homeopathische middelen?

Het werken als apotheker met homeopathische geneesmiddelen heeft in ieder geval mijn inzicht in de loop der jaren sterk gevormd. Ik zou mijzelf geen voorstander willen noemen van homeopathische geneesmiddelen. Je mag me wel een voorstander noemen van het stimuleren van het zelfherstellend vermogen. Homeopathie is daar een heel mooi voorbeeld van. Zes jaar geleden bij het begin van de Hahnemann apotheek heeft in het Pharmaceutisch weekblad een prikkelend stukje gestaan onder de kop: geneesmiddelen bestaan niet.² Daarin zeg ik ook: ik ben geen homeopathie freak die tegen reguliere geneesmiddelen is. Je mag me een voorstander noemen van verstandiger gebruik ervan.

Is homeopathie over het algemeen geaccepteerd in de apothekerswereld?

Zolang er lacherig gedaan wordt over homeopathische geneesmiddelen: “er zit niks in, het is alleen maar een placebo”, zal het niet makkelijk zijn voor collega apothekers om de homeopathie als systeem te accepteren. Bovendien gaat de vraag vaak alleen maar over of het wel of niet werkt. Het past niet in ons opleidingsprofiel, dus collega's die de homeopathie accepteren zullen schaars zijn. Maar ze zijn er wel degelijk.

Hoeveel apothekers verstrekken homeopathische middelen en hoeveel apothekers hebben zich er ook echt in gespecialiseerd?

Alle apotheken verkopen homeopathische geneesmiddelen. Iedere toneelspeler heeft Nisyleen (tegen griep en verkoudheid) in zijn nachtkastje staan. Soms niet eens bewust als iets homeopathisch, maar gewoon omdat het helpt. Er zijn maar een paar apothekers die zich echt gespecialiseerd hebben. Ik heb ze nooit geteld maar ik schat een tiental apothekers in Nederland.

Hoe kijkt u aan tegen het gegeven dat de enige werking van homeopathische middelen het placebo-effect zou zijn?

De reguliere geneeskunde ziet het placebo effect/reactie alleen als iets hinderlijks, lastig bij onderzoek en bovendien wordt het niet gezien als een echte genezing. Immers hun methode of hun middelen doen het genezende werk, is de veronderstelling. Als je alle onderzoek op een hoop gooit en alleen kijkt naar het placebo effect/reactie dan zul je zien dat dit varieert van 30% tot 70% en soms nog hoger. In plaats van dat we de handen ineen slaan en met alle macht gaan onderzoeken hoe we dit fantastische effect/reactie kunnen stimuleren, proberen

---

¹ Voor alle duidelijkheid, het gaat om homeopathische geneesmiddelen en niet om homeopathische middelen. Zowel in de vorige als in de nieuwe geneesmiddelenwet staat duidelijk het begrip homeopathisch geneesmiddel gedefinieerd in artikel 1 onder f. Bij het begin van de feitelijke registratie van homeopathische geneesmiddelen in 2002 wilde het College ter beoordeling van geneesmiddelen verplicht stellen dat op de verpakking alleen homeopathisch middel mocht staan. Dit is toen door de rechter gecorrigeerd. Vanuit regulier standpunt is het verleidelijk om het alleen recht op genezing te claimen, maar waarom zou je homeopathische geneesmiddelen in de geneesmiddelenwet opnemen als het geen geneesmiddelen zijn?

² Pharmaceutisch weekblad van 2001: Geneesmiddelen bestaan niet. In het kader van “af en toe een collega apotheker aan het woord” was er een kort stukje over mij geschreven door Edwin Bos.

we het uit te schakelen. Het placebo effect/reactie is in feite het zelfherstellend vermogen. Zonder dit vermogen zouden we er allang niet meer zijn als mensheid, alle leven op aarde. Homeopathie is de meest veilige zelfherstel (placebo effect/reactie) bevorderende therapie die er is. Ieder medisch ingrijpen, ieder middel, kan bij ons dat zelfherstellend vermogen (placebo effect/reactie) triggeren. Echte genezing komt van binnenuit. Andrew Weil schreef dit al in 1983. En Hahnemann ontdekte dat al in 1810. Maar als gezondheidszorg doen we er nog niks mee. Af en toe lees je berichten dat patiënten die eerder uit het ziekenhuis worden ontslagen sneller herstellen. Het vertrouwen dat hen gegeven wordt stimuleert het herstel.

In mijn visie zou bij ieder contact tussen patiënt en hulpverlener de volgende stappen doorlopen moeten worden:

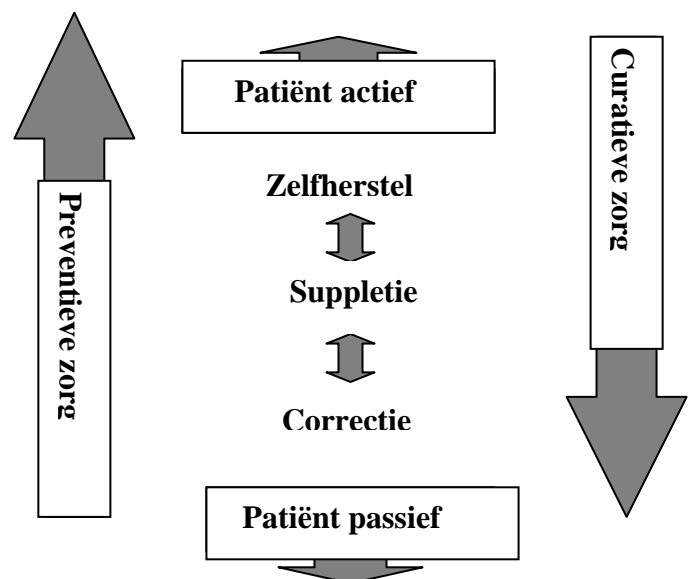
1. In de eerste plaats het zelfherstel stimuleren d.m.v. een therapie zoals bv de homeopathie
2. Niet via het zelfherstel aan te vullen tekorten: suppletie (bv voeding, vitamines, insuline).
3. En als dat niet voldoende is overweeg dan een corrigerende handeling.

Precies andersom als het in de praktijk gaat. Eerst wordt de patiënt gecorrigeerd via de standaard behandelingsprotocollen en als dat allemaal niet helpt gaat de patiënt ten einde raad het alternatieve circuit in. Gebleken is dat het gemiddeld drie jaar duurt voordat een homeopathisch arts geraadpleegd wordt.

In plaats van dat de medische wetenschap, zoals in vele andere wetenschappen, nieuwe verschijnselen onderzoekt, worden nieuwlichters net als in de rooms katholieke kerk uitgebannen. In haar boek: *Op het scherp van de snede*, weet Heleen Dupuis dit fenomeen feilloos te benoemen: *“Geloven in de medische wetenschap is in, terwijl geloven in God juist “uit” lijkt te zijn. Bij een geloof horen dogma’s. Zij vergelijkt de priester met de arts. En de overeenkomst dat leken, leken zijn en vooral moeten blijven. De geneeskunde als kampioen van het gevecht tegen de dood. Terwijl de rol van de geneeskunde beperkt is. Hygiëne, schoon water, voeding, arbeidsomstandigheden zijn dominanter.”*

Inzicht in hoe het placebo effect/reactie optimaal getriggerd kan worden zal ook met zich mee brengen dat de rol van de patiënt een andere wordt, minder afhankelijk, meer actief. Zie hiervoor ook het weergegeven schema:

1. **Het stimuleren van het vastgelopen zelfherstel**
(bv door homeopathie of andere zelfherstel bevorderende therapieën)
2. **Het aanvullen van niet via het zelfherstel aan te vullen tekorten** *(suppletie)*, denk aan vitamines en voeding.
3. **Het corrigeren van de opgetreden ziekte die te ver is voortgeschreden om het zelfherstel nog te stimuleren.**
(Dit is in feite onze reguliere gezondheidszorg)

U maakt uw eigen homeopathische middelen?

80% van de in de homeopathie gebruikte grondstoffen zijn door de versneld doorgevoerde registratie sinds 2002, alleen in Nederland, niet meer als geneesmiddel te verkrijgen. 20% van de uitgangsstoffen is geregistreerd en goed verkrijgbaar. Die 20% vormen wel de meest voorgeschreven homeopathische geneesmiddelen. Voor een homeopathisch arts is het van belang dat hij over het gehele assortiment kan beschikken. Daarom hebben wij ons ten doel gesteld om het gehele assortiment van homeopathische geneesmiddelen voor de patiënt beschikbaar te houden. Dat houdt o.a. in dat wij genoodzaakt zijn die homeopathische geneesmiddelen die nog niet geregistreerd zijn zelf te maken. Ook in de immunologie en dermatologie worden voor de patiënt op maat middelen gemaakt. In de geneesmiddelen wet is daar ruimte voor gegeven. Het gaat om de zogenaamde magistrale bereidingen.

Voorgeschreven door een arts en afgeleverd door een apotheek. In de NAN normen voor de apotheek staat ook dat de apotheker er alles aan moet doen om de voorgeschreven geneesmiddelen voor de patiënt te verkrijgen of desnoods zelf moet maken. Voorheen stond dat als NAN norm 5.1: Als het voorgeschreven geneesmiddel niet als zodanig verkrijgbaar is, zorgt de apotheker dat het wordt bereid. Dat is in de nieuwe normen (immers weinig apotheken bereiden nog) omgevormd tot: De apotheker garandeert de beschikbaarheid van elke verantwoorde apotheek bereiding.

U helpt ook bij het verkrijgen van homeopathische middelen uit het buitenland?

We leven niet meer in een geïsoleerde staat, we zijn Europeanen. De Nederlandse overheid heeft het nodig gevonden om versneld een registratie systeem door te voeren terwijl de ons omringende landen nog niet zover zijn en niet zover willen gaan. Er is een Europese richtlijn speciaal voor de homeopathie. (EG 92/73 die is opgenomen in EG 2001/83 de richtlijn voor alle geneesmiddelen). Bedoeld was voor alle landen de homeopathische geneesmiddelen hetzelfde te behandelen en de transparantie, kwaliteit en veiligheid van de burgers te garanderen. De veiligheid en kwaliteit staan niet ter discussie. Voor iedere Europese burger is het geoorloofd om zijn medische behandeling cq medicijnen in heel Europa te verkrijgen. Daarom helpen we de patiënt zijn weg te vinden naar buitenlandse collega apotheken.

U mag ook ongeregistreerde homeopathische middelen verkopen?

In de richtlijn 2001/83 staan twee uitzonderingen: de magistrale en officinale bereiding.³ Het is dus toegestaan om zelf bereidingen voor de patiënt te maken. Deze bereidingen zijn dus niet geregistreerd. Uiteraard mag ik geen ongeregistreerde geneesmiddelen (dus ook homeopathische geneesmiddelen) die door een ander zijn gemaakt verkopen.

Hoe ligt de verhouding eigen patiënten/ verkoop aan collega-apothekers?

Sinds kort (juli/aug. 2007) heeft de inspectie (IGZ) haar standpunt t.a.v. van collegiale leveringen herzien. Sinds die tijd leveren we uitsluitend nog aan de eigen patiënten van onze apotheek.

Heeft u ooit problemen gehad door het verstrekken van homeopathische middelen?

Tot op heden in ieder geval niet. Het merendeel gaat op voorschrift van de homeopathische artsen. Daar ligt ook de verantwoording voor de keuze welke therapie het beste is voor de patiënt. Dat is niet anders dan in de reguliere geneeskunde.

---

³ Artikel 3: Deze richtlijn is niet van toepassing op: 1. geneesmiddelen die in de apotheek volgens medisch recept voor een bepaalde patiënt worden bereid, algemeen Formula magistralis geheten 2. geneesmiddelen die in de apotheek overeenkomstig de aanwijzingen van de farmacopee worden bereid en voor verstrekking rechtstreeks aan de klanten van de apotheek zijn bestemd, algemeen Formula officinalis geheten.

Bent u niet bang dat patiënten andere/ betere geneeswijzen mislopen omdat ze zich teveel op de homeopathie storten (Sylvia Millemcam)?

Ik ben zoals uit mijn visie wel blijkt eerder bang voor het tegenovergestelde. Er zijn meer ongelukken gebeurd met reguliere behandelingen dan met alternatieve behandelingen. Per dag vallen er in Nederland 10 doden door bijwerkingen van reguliere geneesmiddelen, zo heeft het Lareb uitgerekend.⁴ En laten we het niet hebben over extra kosten voor de gezondheidszorg van 1,4 miljard tengevolge van de bijwerkingen. Hoewel dit slechts schattingen zijn, geeft het toch te denken. Het aantal doden zou dus meer dan 3x het aantal verkeersdoden per dag zijn. Dit is de laatste tijd weer hot news: behandel fouten in het ziekenhuis bv. Uit mijn betoog en het vergelijk met de katholieke kerk kan ik alleen zeggen dat de rechtzaak tegen de alternatieve artsen meer het karakter heeft van de inquisitie. Ik wil de fouten niet bagatelliseren, maar ik mis heel erg de vrije keus van de patiënt. De eigen verantwoording. Daarnaast wil ik ook een lans breken voor de enorm toegenomen kennis op medisch gebied waar ik ook zelf in noodsituaties dankbaar gebruik van zal maken. Wat ik mis in het belang van de patiënt is de samenwerking. We zitten nu in een competitiestrijd en een van de twee moet verdwijnen. Andrew Weil schreef hierover:

“De meeste artsen zijn meer bezig met ziekte dan met gezondheid. Artsen lijken net zo min geïnteresseerd in gezondheid als militairen geïnteresseerd zijn in vrede.”

Geeft u ook voorlichting bij de homeopathische middelen?

Ja natuurlijk. Bij de eerste uitgifte krijgt iedereen een folder mee. De patiënten kunnen met al hun vragen bij ons terecht. We hebben verschillende boeken die hen wegwijs kunnen maken.

Vertelt u er ook bij dat het niet wetenschappelijk bewezen is dat homeopathische middelen werkzaam zijn?

Als dat zo zou zijn zou ik dat erbij vertellen, maar het ligt iets schokkender dan u zelf beseft. Er is een zekere stemmingmakerij dat de apotheker voorlichting moet geven over het niet werken van homeopathische geneesmiddelen. Voortkomend nog steeds uit de dogmatiek van de katholieke kerk: je moet waarschuwen voor de duivel.

Het schokkende is dat op een lezing voor de gezondheidsraad in 1999 geopperd is⁵ door de epidemioloog Vandenbroucke dat het zo geprezen dubbelblinde onderzoek niet langer de maatstaf kan zijn voor het bewijs van werking. Immers het was de homeopaten gelukt om met dubbel blind onderzoek de werking van homeopathische geneesmiddelen te bewijzen.

In plaats van eindelijk te beseffen dat er niet één standaard methode is maar een zich ontwikkelend inzicht van ziekte en herstel.

---

⁴ Jaarlijks overlijden volgens het Nederlandse bijwerkingencentrum Lareb ongeveer 2000 mensen in ziekenhuizen aan de gevolgen van een bijwerking van medicijnen die ze thuis hebben ingenomen. Daarnaast overlijden nog eens 1500 tot 2000 patiënten aan de gevolgen van bijwerkingen van medicijnen die ze in het ziekenhuis toegediend kregen. Bij elkaar zijn dat 3500 tot 4000 sterfgevallen. Jan 2005 Zembla

⁵ Je kunt niet simpelweg stellen: “er is een RCT, er is een type A evidence, dus moeten we die volgen”. Want dat leidt regelrecht tot acceptatie van homeopathie. Aanvaarden dat een oneindige verdunning werkzaam is leidt tot het verwerpen van een heel bouwwerk van chemisch en fysisch inzicht waarop meer berust dan alleen geneeskunde. Die prijs is te hoog. Aan dat dogma blijven we dus vasthouden, en we stellen ons dan liever kritisch op tegenover de zogenaamde feiten.

J.P. Vandenbroucke, “Hoe wordt medische kennis gemaakt” Gezondheidsraadlezing., 30 september 1999, blz.

Feit is dat na een homeopathische behandeling 50-80% een verbetering van de chronische klachten ervaart na een jaar.⁶ (A.L.B. Rutten, homeopathisch arts en onderzoeker).

Wat is de algemene mening van uw klanten over homeopathische middelen?

Wij hebben wel met regelmaat de tevredenheid van onze patiënten via enquêtes onderzocht. Wat ons opviel was een grote mate van tevredenheid en vooral een hoge respons. Veel patiënten reageerden spontaan dat ze blij waren dat we bestonden omdat hun eigen apotheek niet meer leverde, waar ze al zolang baat bij hadden. Het zal duidelijk zijn dat ons patiëntenbestand een selectie is van patiënten die positief staan ten opzichte van de homeopathie. Wat ons vooral opvalt is dat patiënten zich verwonderd afvragen waarom de geneesmiddelen die hen helpen niet vergoed worden en de geneesmiddelen die niet geholpen hebben juist wel voor vergoeding in aanmerking komen. De vergoeding is voor de meeste patiënten niet het belangrijkste, maar wel de keuzevrijheid.

Is er veel behoefte aan homeopathische middelen?

Dat heb ik in feite al beantwoord. Er is geen toenemende behoefte aan homeopathische geneesmiddelen maar wel aan eigen beschikkingsrecht, eigen keuze. Homeopathie is geen doel, homeopathie is een middel. Het gaat de patiënt alleen om genezen.

Wilt u nog iets kwijt aan de lezers (apothekers en apothekersassistenten) van Pharma Magazine?

Ik denk dat ik mijn boodschap wel verteld heb. Als ik toch het belangrijkste nog even eruit mag lichten dan is dat het punt van de samenwerking. Als apotheek word je, door onze geliefde overheid, bij voortduring bijgestuurd op geld of/en in de tang gehouden door eigenaren. Zolang geld het belangrijkste stuurmiddel is zal onze gezondheidszorg nooit gezond worden. Ook onze gezondheidszorg heeft een homeopathische prikkel nodig. Het moet weer gaan over gezondheid, genezen, de patiënt, preventie, en vooral samenwerking. Ik hoop dat mijn schema een van die triggers mag zijn.

Aug. 2007

---

⁶ Homeopathie is geen modeverschijnsel, het bestaat twee eeuwen en wordt over de hele wereld toegepast. Bevolkingsonderzoek wijst uit dat ruim 5 miljoen Nederlanders gebruik maken van homeopathische geneesmiddelen. Het wordt vaak bij chronische klachten toegepast; gemiddeld bestaan de klachten 3 jaar voordat een homeopathisch arts bezocht wordt. Ondanks dat ervaart 50-80% van deze patiënten na een jaar een duidelijke verbetering. <http://www.dokterrutten.nl/In2.html>